

Ks. Józef Herman Osiński (1738–1802) – pierwszy polski elektryk i autor pierwszego podręcznika z elektrotechniki

W 2018 r. przypada 280. rocznica Jego urodzin

Zarząd Główny Stowarzyszenia Elektryków Polskich podjął uchwałę, że patronem SEP w 2018 r. będzie ks. Józef Herman Osiński (1738–1802). Do organizacji głównych uroczystości obchodów 280. rocznicy urodzin tego wybitnego naukowca upoważniony został Rzeszowski Oddział SEP. Jego życiorys oraz dokonania w pełni potwierdzają słusność tej decyzji.

Rys. 1. Ks. Józef Herman Osiński (1738–1802)

**Uchwała nr 229 – 2014/2018
Prezydium Zarządu Głównego SEP
z dnia 11 października 2017 r.
w sprawie ustanowienia patrona roku 2018**

§ 1

W roku 2018 przypada jubileusz 280. rocznicy urodzin ks. Józefa Hermana Osińskiego (1738–1802) – polskiego duchownego katolickiego, pijara, pedagoga, autora wielu prac z fizyki, chemii oraz metalurgii, nazywanego *pierwszym polskim elektrykiem*. Jako pierwszy w Polsce badał zagadnienia związane z wyładowaniami atmosferycznymi i opisywał zasady przeciwdziałania oraz ochrony przed wyładowaniami. Zasłynął jako pierwszy, który rozpoczął w Polsce montaż na istniejących wieżach klasztornych instalacji odgromowych. Autor wydanej w 1784 roku pierwszej książki elektrotechniki w Polsce pt. „Sposób ubezpieczający życie i majątki od piorunów”.

§ 2

Zgodnie z upoważnieniem ZG SEP z dnia 6 września br. oraz po rekomendacji Centralnej Komisji Historycznej SEP - Prezydium ZG SEP ogłasza w SEP rok 2018 Rokiem **Józefa Hermana Osińskiego**.

§ 3

Powyższa uchwała wchodzi w życie z dniem uchwalenia.

Prezes SEP
/-/ Piotr Szymczak

w 1658 r. przez Zofię Pudencjanę z Ligęzów i jej szwagra – księcia Jerzego Lubomirskiego – hetmana i marszałka Polski. Erygowana została dziesięć lat później przez papieża Klemensa IX. Oprócz ks. J.H. Osińskiego w ciągu trzech wieków mury szkoły opuściło wielu wybitnych wychowanków, m.in.: Onufry Kopczyński – autor pierwszej gramatyki polskiej, Ignacy Łukasiewicz – prekursor przemysłu naftowego, biskup J.S. Pelczar, generał Władysław Sikorski, marszałek książę Hieronim Lubomirski. W szkole uczyło wielu wybitnych pedagogów, w tym ks. Stanisław Konarski – najwybitniejszy reformator polskiej oświaty w XVIII w., Wilhelm Friedberg – późniejszy profesor uniwersytecki, Tadeusz Łopuszański – minister oświaty II RP i wielu innych.

Ks. J.H. Osiński zdobywał gruntowną wiedzę w Wiedniu (1768–1771) i Paryżu (1772 r.), był autorem wielu prac z zakresu: fizyki, chemii, botaniki, metalurgii i elektrotechniki. W Collegium Nobilium w Warszawie zorganizował pierwszą pracownię chemiczną. Uczestniczył w pierwszej sesji Towarzystwa Przyjaciół Nauk (TPN) w Warszawie. Był zatem jednym z sześciu założycieli tego Towarzystwa (1800 r.). Ks. J.H. Osiński nagrodzony został przez króla Stanisława Augusta zaszczytnym medalem „Merentibus”.

W artykule przedstawiono sylwetkę ks. Józefa Hermana Osińskiego ze szczególnym uwzględnieniem Jego działalności w Rzeszowie, w trakcie której został wydany pierwszy w Polsce podręcznik z elektrotechniki poświęcony ochronie odgromowej (1786 r.).

Ks. Józef Herman Osiński (ur. 4 marca 1738 r. w Dobrzykowie, zm. 13 marca 1802 r. w Warszawie) nazywany jest „pierwszym polskim elektrykiem” i dlatego zajmuje pierwsze miejsce w pocście zasłużonych polskich elektryków. Uznawany jest za pioniera techniki odgromowej w Polsce, która z uwagi na powszechne wykorzystanie m.in. wrażliwych urządzeń elektronicznych, rozwija się bardzo dynamicznie i nadal jest ważnym działem współczesnej elektrotechniki.

Józef Osiński do zakonu pijarów wstąpił 20 sierpnia 1755 r. Był uczniem Kolegium Pijarskiego w Rzeszowie (1757–1759), następnie nauczycielem tegoż Kolegium (1778 r. i 1783–1786). Obecnie I Liceum Ogólnokształcące im. ks. Stanisława Konarskiego to jedna z najstarszych szkół średnich w Polsce. Została ufundowana

Józef Osiński uczeń Kolegium Pijarskiego w Rzeszowie (1757–1759)

Kazimierz Osiński, imię zakonne Józef Herman (1738–1802), związany był z Kolegium Pijarskim w Rzeszowie w latach 1757–1758 (lub 1757–1759) jako uczeń oraz w latach 1778 i 1783–1786 jako nauczyciel. Pobyt prekursora elektrotechniki w mieście nad Wisłokiem jest mało znany. Wynika to z faktu, że wkrótce po kasacie zakonu pijarów dokonanej przez cesarza Józefa II w 1786 r., na licytację wystawiono znaczną część zbiorów bibliotecznych oraz archiwum popijarskie wraz z dokumentami i rękopisami. Cenne dokumenty prawdopodobnie zostały sprzedane w 1790 r., a ich nabywca nie został odnotowany [6].

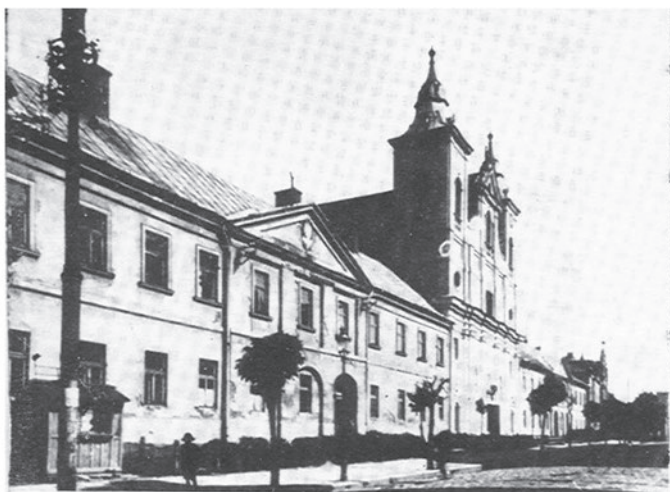
Na początku drugiej połowy XVIII w., gdy ks. Józef Herman Osiński uczęszczał do rzeszowskiego Kolegium, jego zabudowania składały się z domu konwentowego jednopiętrowego z 36 pokojami, sześciosalonego budynku dla szkół położonego na lewo od kościoła, pokrytego dachówkami, z trzema zakrystiami, wieżą i zegarem. Każda sala lekcyjna wyposażona była w: ławki, katedrę,

Rys. 2. Ks. J.H. Osiński – pierwszy w poczcie elektryków polskich

drewniany koloru niebieskiego lub białego oraz posąg Matki Bożej. Podobne ołtarze z obrazami świętych znajdowały się w korytarzach konwentu. Ściany korytarzy przyozdobione były co najmniej czterdziestoma obrazami. Przed kościołem stał parkan z mурowanymi słupami i żelaznymi sztachetami. Na prawo od budynku konwentowego znajdował się konwikt, czyli bursa o osiemu pokojach i browar. Wszystko to otoczone było murem klasztornym.

Na trzy lata przed podjęciem nauki w Rzeszowie przez ks. Józefa Hermana Osińskiego, tj. w 1754 r., w Kolegium tym zaczęto nauczać zgodnie z nową ustawą szkolną, której projekt opracował ks. Stanisław Konarski, a zatwierdził papież Benedykt XIV. Na naukę przyjmowano chłopców, którzy skończyli co najmniej 8 lat, a nie mieli więcej niż 13.

Rys. 3. Kolegium Pijarskie w Rzeszowie (obecne I LO)

Musieli oni umieć czytać, czytelnie pisać, znać cztery działania arytmetyczne z liczbami pojedynczymi oraz mówić trochę po niemiecku i francusku.

Celem szkoły, która wzorowała się na założonym przez ks. S. Konarskiego w Warszawie w 1740 r. Collegium Nobilium, było wszechstronne kształcenie młodzieży pod względem umysłowym i fizycznym, rozwój rozumu, serca i woli, przyzwyczajenie do szanowania porządku prawnego oraz przysposobienie państwu miłujących ojczyznę i szanujących prawo obywateli. W edukacji zwracano uwagę zarówno na kwestie moralne, jak i fizyczne, uszlachetniano serce, oświecano rozum, umacniano ciało. Zapewniano młodzieży ciągły i systematyczny dozór. Nie ograniczał się on do zajęć lekcyjnych, ale obejmował także południową przerwę oraz czas przeznaczony na pracę domową oraz odpoczynek w bursach i na stancjach. Przyzwyczajano chłopców do: punktualności, skromności, grzeczności, poszanowania dla starszych, religijności, porządku i czystości wokół siebie [6].

Krótką pracą nauczycielską ks. Józefa Hermana Osińskiego w Kolegium Pijarskim w Rzeszowie (1778 r.)

Dziewiętnaście lat po zakończeniu nauki w Rzeszowie w 1778 r. ks. J.H. Osiński powrócił do tamtejszego kolegium jako nauczyciel. Kilka lat przed jego przybyciem uległa zmianie sytuacja polityczna ziem polskich, a w ślad za nią także sytuacja w oświacie. Po pierwszym rozbiórce Polski w 1772 r. jej południowe ziemie zwane Galicją dostały się pod panowanie Austrii. Panująca w niej Maria Teresa, budując model władzy zwany absolutyzmem oświeconym, wdrażała w życie zasadę, że wychowanie i nauczanie jest domeną państwa, dlatego powinno ono wywierać decydujący wpływ na kierunek oświaty i bezpośrednio zarządzać szkołami publicznymi. Po 1773 r. cesarzowa odebrała gimnazja podległe rozwiązanej przez papieża Klemensa XIV zakonowi jezuitów i przekazała pijarom. Wszystkie szkoły zarządzane przez Zakon Kleryków Regularnych Ubogich Matki Bożej Szkół Pobożnych poddała kontroli urzędników podległych władzom centralnym w Wiedniu. W 1774 r. doprowadziła do powstania Prowincji Wschodnio-Galicyskiej Pijarów [6].

Dłuższą pracą nauczycielską ks. Józefa Hermana Osińskiego w Kolegium Pijarskim w Rzeszowie (1783–1786)

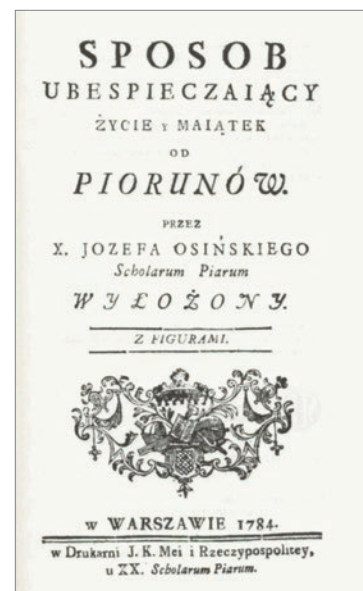
Trzeci pobyt ks. Józefa Hermana Osińskiego w rzeszowskim Kolegium w latach 1783–1786 przypadł na czas osobistych rządów cesarza Józefa II (1780–1790). W tym też okresie wydał pierwszą książkę z elektrotechniki w Polsce „Sposób ubezpieczający życie i majątki od piorunów” (1784 r.). Sformułował w niej wskazówki, jak należy: konstruować, montować i prawidłowo użytkować urządzenia piorunochronne oraz przedstawiał poradnik ratowania osób porażonych piorunami.

Rys. 4. Dzisiejszy budynek I LO

Rys. 5. Herb I LO w Rzeszowie

Rys. 6. Okładka pierwszej książki z elektrotechniki

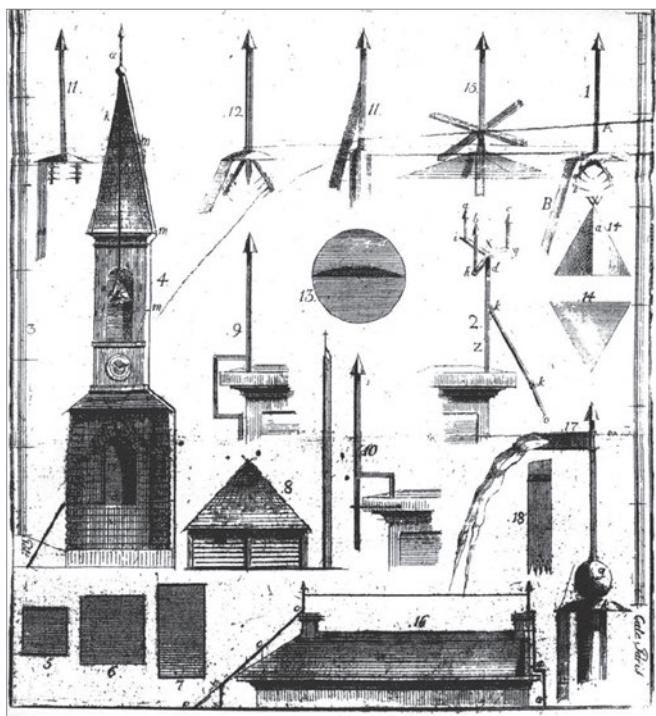
Józef II, dążąc do osłabienia pozycji Kościoła, zmniejszył o jedną trzecią liczbę klasztorów w swoim państwie (z 2045 do 1324), a majątki skasowanych klasztorów przeznaczył na utworzenie funduszu naukowego i religijnego, mającego służyć celom wychowania i kwestiom wyznaniowym. W 1786 r. dokonał kasaty zakonu pijarów [6]. W grudniu 1783 r. zapowiedział redukcję 18 galicyjskich szkół średnich do 6 państwowych z językiem wykładowym niemieckim. Rzeszów jako jedno z miast cyrkularnych (obwodowych), podobnie jak: Lwów, Stanisławów, Zamość, Przemyśl i Bochnia, miał zachować swoje gimnazjum.

Podsumowanie pracy ks. J.H. Osieńskiego w Rzeszowie

Kolegium Pijarskie w Rzeszowie było jednym z kilku etapów edukacyjnych ks. Józefa Hermana Osieńskiego. Czteroletnia praca na-

uczycielska w Rzeszowie stanowiła również krótki okres w ponad trzydziestoletniej karierze pedagogicznej Osieńskiego, ale zaowocowała wydaniem pierwszego w Polsce podręcznika z elektrotechniki. Prowadził on ponadto zajęcia jako praktykant nauczycielski w Międzyrzeczu Koreckim (1861–1862), jako nauczyciel w Warszawie (1863 r.), profesor filozofii w Wieluniu (1865–1868) i przez wiele lat w Collegium Nobilium w Warszawie, jako rektor w szkole pijarskiej w Łomży, a później jako profesor-emeryt w Górze Kalwarii i ponownie w Collegium Nobilium. W międzyczasie pełnił różne funkcje zakonne. Praca dydaktyczna, którą lubił i urozmaicał, organizując pracownie fizyczne i chemiczne, nie była dla Niego przeszkodą w prowadzeniu badań i zbieraniu materiałów do publikacji. Owocem obserwacji i poszukiwań są książki z: fizyki, metalurgii, elektrotechniki i chemii o walorach zarówno naukowych, jak i popularyzatorskich.

Pobytek ks. J.H. Osieńskiego w Kolegium Pijarskim w Rzeszowie odnotowany jest m.in. w publikacjach książkowych wydanych

Rys. 7. Rysunek z pierwszego podręcznika elektrotechniki, zatytułowanego „Sposób ubezpieczający życie i majątki od piorunów”, wydane go przez ks. J.H. Osieńskiego w 1784 r. w trakcie Jego nauczania w Rzeszowie

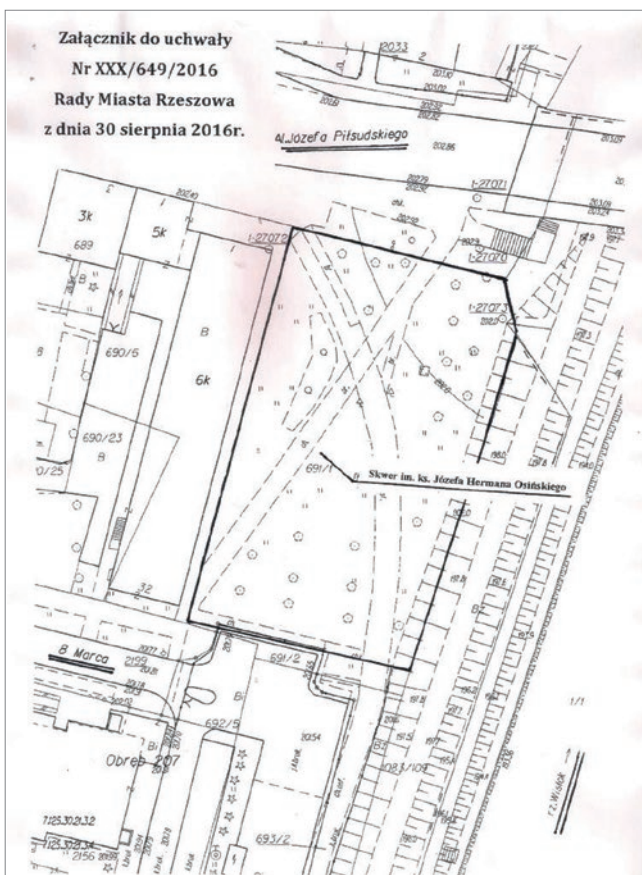
Rys. 8. Wejście do pracowni fizyki w I LO im. Ks. J.H. Osieńskiego wraz z tablicą pamiątkową

Rys. 9. Pierwsze spotkanie Oddziału Rzeszowskiego SEP poświęcone ks. J.H. Osińskiemu (styczeń 2015 r., hotel Grand w Rzeszowie)

z okazji 325- i 350-lecia tej szkoły (1983 i 2006 r.). Z okazji tej drugiej rocznicy wybitny wychowanek został patronem pracowni fizycznej w I Liceum Ogólnokształcącym im. ks. Stanisława Konarskiego, a jego podobizna i zyciorys znalazły się na tablicy umieszczonej na ścianie obok drzwi wejściowych.

Jednak poszukiwanie informacji o związkach prekursora elektrotechniki z Rzeszowem i Jego Kolegium nie jest jeszcze zakończone. Wiemy, że będąc uczniem, miał kontakt z wybitnymi pedagogami i naukowcami: Florianem Bazylim Grochowskim, Stanisławem Marcinem Moszczeńskim i Andrzejem Norbertem Jodłowskim.

Rys. 10. Koncepcję przebudowy skweru przygotowały studentki V roku architektury Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza, a wdrożenie koncepcji w postaci opracowania projektu budowlanego podjęła się pracownia architektoniczna ARCHIDEFACTO – Grzegorz Ruszel z Rzeszowa

KONKURS

Stowarzyszenie Elektryków Polskich Oddział w Rzeszowie ogłasza konkurs na koncepcję architektoniczną dla skweru miejskiego w Rzeszowie im. Ks. Józefa Hermana Osińskiego zwanego „pierwszym polskim elektrykiem”.

SPOSÓB UBEŚPIECZAJĄCY
ŻYCIE - NAJATEK
OD
PIORUNÓW
PRZEZ
X. JOZEF A OSIŃSKIEGO
Elektryka Pierwszego
W SZKOŁY
W RZESZOWIE

W WARSZAWIE 1914.
w Drukarni J. S. Sioł i Szwarcenberga,
ul. Ś. Józefa 10.

I. Warunki uczestnictwa i materiały konkursowe są do wglądu w Dziekanacie oraz w SEP Rzeszów

II. Termin składania prac konkursowych: 30. 04. 2017r. w sekretariacie SEP Rzeszów ul. Kopernika 1, pok. 21, w kopercie z dopiskiem „Konkurs Osiński”.

III. Otwarcie ofert: Rozstrzygnięcie konkursu nastąpi do dnia 10.05.2017r. przez Jury w skład którego wejdą przedstawiciele: SEP Rzeszów, Rady Osiedla Rzeszów – Śródmieście – Północ, Rady Miasta, Politechniki Rzeszowskiej, PGE, I LO.

IV. Nagrody: Organizator konkursu przewiduje ufundowanie nagród w wysokości:
- nagroda główna (zwycięzca) - 1000 zł
- wyróżnienia - po 300 zł

W sprawach niniejszego konkursu można dodatkowo informować się pod numerem: tel. 602-703-662.

Zapraszamy do udziału!

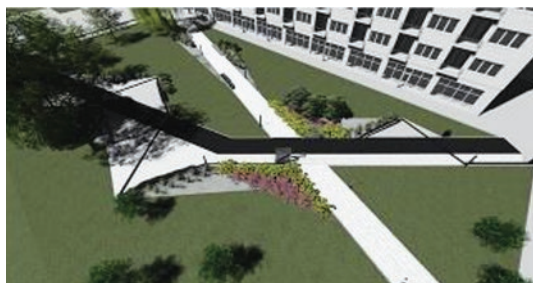
Rys. 11. Ogłoszenie o konkursie na koncepcję architektoniczną dla skweru miejskiego w Rzeszowie im. Ks. J.M. Osińskiego

Natomiast jako nauczyciel współpracował z: Gabrielem Dominikiem Szybińskim, Ignacym Paszkowskim, Józefem Gracjanem Piotrowskim i Szymonem Jasińskim. Znaczący wkład do nauki wnieśli także Jego szkolni koledzy: Patrycy Michał Skaradkiewicz, Stanisław Ładowski i Ignacy Michał Siekierzyński. Mamy nadzieję, że historycy regionaliści zdołają z czasem ustalić inne osoby, z którymi nestor elektryków polskich miał kontakt, i które być może wywarły istotny wpływ na rozwój jego zainteresowań.

Współczesna pamięć o pierwszym polskim elektryku

Już w styczniu 2015 r. odbyło się pierwsze spotkanie – seminarium w Rzeszowie zorganizowane przez SEP i poświęcone ks. J.H. Osińskiemu. Inicjatorem działań i zwolennikiem dalszych badań dotyczących osiągnięć ks. J.H. Osińskiego w Rzeszowie jest dr hab. inż. Grzegorz Masłowski, profesor Politechniki Rzeszowskiej, obecny prorektor ds. kształcenia, jak również absolwent I LO w Rzeszowie im. ks. Stanisława Konarskiego, który zajmuje się w codziennej pracy badawczej oddziaływaniem wyładowań atmosferycznych i ochroną odgromową. W wydanej w 2010 r. monografii habilitacyjnej zwrócił uwagę na istotną rolę, jaką odegrał w Polsce ks. J.H. Osiński w rozwoju elektrotechniki, a szczególnie w obszarze ochrony odgromowej.

Rada Miasta Rzeszowa w 2016 r., na wniosek Oddziału Rzeszowskiego SEP, podjęła uchwałę o nadaniu jednemu ze skwerów imienia ks. Józefa Hermana Osińskiego. Skwer ten zostanie prze-

▲ Rys. 12. Koncepcja zagospodarowania skweru

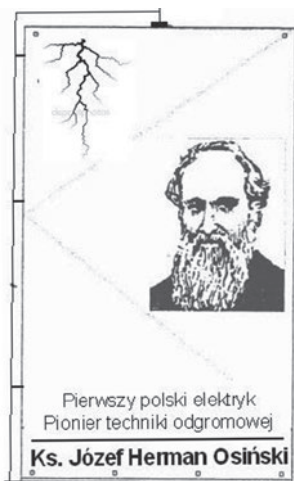

▲ Rys. 13. Jedna z koncepcji architektonicznych pomnika ks. J.H. Osińskiego w Rzeszowie

budowany przez Oddział Rzeszowski SEP wg nowej koncepcji architektonicznej, a oddanie skweru do użytku mieszkańców jest zaplanowane na wrzesień 2018 r., podczas głównych uroczystości poświęconych przyszłorocznemu patronowi SEP oraz 360. rocznicy powstania szkoły w Rzeszowie.

Pomnik upamiętniający postać ks. Osińskiego jest bardzo nietypowy i ciekawy. Są to dwie bryły szklane ustawione w przejściu (ścieżka rowerowa i ścieżka dla pieszych) z motywami instalacji odgromowej i wyładowań atmosferycznych. Bryły szklane zawierają podobiznę ks. Osińskiego oraz opis Jego dokonań naukowych.

Aktualnie skwer został już oznaczony tablicą miejską, informującą o osobie, którą pragniemy wydobyć z zapomnienia i nadać Jej większego znaczenia, na jakie zasługuje za swoją pracę i dokonania w mieście nad Wisłokiem.

▲ Rys. 14. Inna z koncepcji pomnika

▲ Rys. 15. Tablica z nazwą Skweru im. Ks. Józefa H. Osińskiego

LITERATURA

- [1] Adamowski M. 1936. Ruch niepodległościowy w I. państwowym gimnazjum im. ks. St. Konarskiego w Rzeszowie w latach 1800–1920 (zarys) [w:] Sprawozdanie Dyrekcji I. Państwowego Gimnazjum za r. szk. 1935/36, Rzeszów.
- [2] Masłowski G. 2015. Wkład Józefa Hermana Osińskiego w rozwój ochrony odgromowej w Polsce. *Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej*, 44.
- [3] Ochenduszko T. 2015. Kolegium pijarskie w Rzeszowie w okresie pobytu w nim Józefa Hermana Osińskiego. *Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej*, 44.
- [4] Ochenduszko T., Jakubowski Z., Kisiel R. 2008. Dzieje I Gimnazjum w Rzeszowie. Jego nauczyciele i uczniowie. *Kalendarium*, Rzeszów, 26, 30, 33.
- [5] Świeboda J. 1983. Collegium Ressoviense w życiu Polaków 1658–1983. Rzeszów, 17, 21–22, 28.
- [6] Świstun F. 1886. Kronika gimnazjum rzeszowskiego [w:] Sprawozdanie dyrekcji c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za r. szk. 1885/6. Rzeszów, 21–23, 25–26.
- [7] Taff J.H. 2015. Ks. Józef Herman Osiński – w gronie pijarów. *Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej*, 44.

Grzegorz Masłowski, Tadeusz Ochenduszko, Bolesław Palac (fot.)

Zminimalizuj wysiłek testując przekładniki napięciowe w terenie.

Zadanie, jakie sobie postawiliśmy, polegało na zaprojektowaniu testera przekładników napięciowych, który byłby zarazem przenośny oraz dokładny, w celu minimalizacji wysiłków związanych z testowaniem. VOTANO 100 – o masie całkowitej zaledwie 15 kg – pozwala na skalibrowanie na miejscu przekładników napięciowych klasy 0.1. Urządzenie to pozwala wyznaczyć wszystkie istotne parametry przekładnika napięciowego bezpośrednio w terenie, w czasie poniżej 15 minut.

www.omicronenergy.com/VT

Dmitry Atlas
Twórca firmware'u

